

ΚΑΠΝΟΣ, ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΨΕΜΑΤΑ

Όταν μια βιομηχανία εκατομμυρίων δολαρίων βρίσκεται αντιμέτωπη με ακράδαντα ιατρικά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τα προϊόντα της είναι δηλητήρια, η πρόγνωση για τη βιωσιμότητα της βιομηχανίας δεν είναι καλή. Όταν όμως έρχονται στο προσκήνιο στοιχεία που δείχνουν ότι οι παραγωγοί

προϊόντων καπνού γνώριζαν τους κινδύνους και συνέχιζαν να διαφημίζουν και να εμπορεύονται τα προϊόντα τους, το θέμα εμφανίζεται μελανότερο.

Οι Ρος Χάμμοντ και Άντυ Ρόουελ, μέλη της αντικαπνιστικής εκστρατείας που εκπροσωπούν ομάδες δράσης, όπως η Εκστρατεία για Παιδιά Χωρίς Καπνό στις ΗΠΑ και η Δράση για το Κάπνισμα και την Υγεία στην Αγγλία, δημοσίευσαν μια έκθεση το Μάιο του 2001 που αποδεικνύει, κατά τα λεγόμενά τους, ότι η άρνηση, η απάτη και η συγκάλυψη είναι τα κύρια εργαλεία του καπνεμπορίου.

Σχεδόν σε κάθε τομέα που προσέγγισαν, διαπίστωσαν ότι οι παραγωγοί τσιγάρων άλλα έλεγαν στο κοινό και στις κυβερνήσεις και τελείως άλλα στα άδυτα των συμβουλίων, των εργαστηρίων και των γραφείων τους. Η μεγάλη δημόσια διαμάχη για το κάπνισμα δεν οφείλεται σε έντιμους ανθρώπους που έχουν απλώς διαφορετικές απόψεις, αλλά είναι προσεκτικά οργανωμένη και δαπανηρή εκστρατεία των εταιρειών καπνού προκειμένου να δημιουργήσουν σύγχυση.

Είναι δικαιολογημένες αυτές οι έντονες δηλώσεις; Η απάντηση είναι ναι. Μια έκθεση των ειδήσεων του BBC το Μάρτιο του 1998, για παράδειγμα, αποκαλύπτει στοιχεία ενός εμπιστευτικού

εσωτερικού υπομνήματος που έστειλε το ερευνητικό τμήμα των Βρετανών παραγωγών τσιγάρων Gallaher Ltd. στο διευθυντή διοίκησης της εταιρείας τον Απρίλιο του 1970. Το υπόμνημα αφορούσε συμπεράσματα από έρευνες που έγιναν τη δεκαετία του 1960 με σκύλους ως πειραματόζωα. Τα ζώα είχαν εισπνεύσει καπνό τσιγάρου και όλα σχεδόν έπασχαν από δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία τους. Η ερευνητική ομάδα κατέληγε ότι υπήρχε σχέση «πέρα από κάθε λογική αμφιβολία» μεταξύ του καπνού του τσιγάρου και της εμφάνισης καρκίνου του πνεύμονα στους σκύλους. Επισήμαιναν τη μεγάλη πιθανότητα ο καπνός του τσιγάρου να προκαλεί καρκίνο στους ανθρώπους. Αυτές οι πληροφορίες αποκαλύφθηκαν με εντολή ενός δικαστηρίου των ΗΠΑ σε μια δίκη κατά των εταιρειών καπνού.

Μιλώντας ανοιχτά

Επί δεκαετίες διάφορα ανήσυχα άτομα στη βιομηχανία είχαν επιχειρήσει, χωρίς επιτυχία, να φέρουν στο φως πληροφορίες για τον κίνδυνο των προϊόντων καπνού. Το 1988 ο Τζέφρυ Γουίγκαντ, ένας υψηλά ιστάμενος βιοχημικός στον τομέα έρευνας και ανάπτυξης σε μια θυγατρική της εταιρείας British American Tobacco (BAT), λέγεται ότι ανακάλυψε πως οι δικηγόροι της εταιρείας περιόριζαν την πρόσβαση σε επιστημονικά έγγραφα και παρεμπόδιζαν ανακοινώσεις ερευνητικών αποτελεσμάτων που αφορούσαν τρόπους παραγωγής ασφαλέστερων τσιγάρων. Το επιχείρημά τους ήταν ότι η δημοσίευση τέτοιας έρευνας μπορεί

να αποκάλυπτε πως τα προϊόντα καπνού δεν ήταν ασφαλή και να εξέθετε τις εταιρείες καπνού σε μηνύσεις.

Το 2000 η Επιτροπή Υγείας της Βουλής των Κοινοτήτων στην Αγγλία άρχισε να εξετάζει τις στρατηγικές εταιρειών καπνού, όπως Philip British American Tobacco, Imperial Tobacco και Japan Tobacco. Η επιτροπή συνόψισε ως εξής τα ευρήματά της:

Όπως βλέπουμε, οι εταιρείες επιδίωξαν να υπονομεύσουν την επιστημονική κοινή γνώμη μέχρι του σημείου να φανεί γελοία. Τώρα λοιπόν οι εταιρείες γενικά παραδέχονται πως το κάπνισμα είναι επικίνδυνο (αλλά προωθούν διασπαστικά επιχειρήματα όπου υπονοούν πως η επιδημιολογία δεν είναι ακριβής επιστήμη, οπότε οι αριθμοί όσων πεθαίνουν από το κάπνισμα ίσως είναι υπερβολικοί) είναι διφορούμενες για την εθιστικότητα της νικοτίνης και προσπαθούν ακόμη να υπονομεύσουν το επιχείρημα ότι το παθητικό κάπνισμα είναι επικίνδυνο.

Μαύρη αγορά

Τα τελευταία χρόνια έχει έρθει στο φως μια πιο σκοτεινή πλευρά των δραστηριοτήτων των εταιρειών καπνού. Σύμφωνα με όσα γράφουν οι Ρέιμοντ Μπόννερ και Κρίστοφερ Ντρου στους New York

Times τον Αύγουστο του 1997, το παγκόσμιο λαθρεμπόριο τσιγάρων σχεδόν τριπλασιάστηκε τη δεκαετία του 1990. Ανεξάρτητες έρευνες δείχνουν ότι το 25% των τσιγάρων που πουλιούνται στο εξωτερικό περνούν από δίκτυα λαθρεμπόρων.

Οι κατασκευαστές δηλώνουν αδυναμία να το αντιμετωπίσουν και υποστηρίζουν ότι δεν αποδέχονται ούτε ενθαρρύνουν το λαθρεμπόριο τσιγάρων. Ωστόσο μερικοί στενά εμπλεκόμενοι στην εμπορική διάθεση τσιγάρων λένε άλλα, υπονοώντας ότι δεν είναι ασυνήθιστο οι εταιρείες να πουλάνε μεγάλες ποσότητες από γνωστές μάρκες σε διανομείς που τα διοχετεύουν σε λαθρεμπόρους. Το άρθρο των New York Times αναφέρεται σε μια συνέντευξη ενός από τους μεγαλύτερους Ευρωπαίους εμπόρους, με έδρα την Ελβετία, του Μίκαελ Χένγκι, που βεβαιώνει ότι για πολλά χρόνια αγόραζε δημοφιλείς μάρκες από τον δεύτερο μεγαλύτερο Αμερικανό κατασκευαστή, την R.J. Reynolds Tobacco Company. Το 1996 μόνο, η εταιρεία του χειρίστηκε πωλήσεις αξίας 100 εκατ. δολαρίων και παραδέχτηκε πως είχε μεταπωλήσει μεγάλο μέρος των αποθεμάτων σε λαθρεμπόρους της Ισπανίας. Αυτός ο αριθμός όμως είναι σταγόνα στον ωκεανό. Οι δημοσιογράφοι λένε ότι οργανωμένα συνδικάτα εγκλήματος στην Ιταλία, διακινώντας τσιγάρα που προέρχονταν από τον μεγαλύτερο Αμερικανό κατασκευαστή, τη Philip Morris Companies Inc., και περνώντας τα από Ελβετούς διανομείς έβγαζαν περίπου 500 εκατ. δολάρια το χρόνο.

Οι εταιρείες τσιγάρων ισχυρίζονται ότι φταίνε οι κυβερνήσεις – η βασική αιτία του λαθρεμπορίου τσιγάρων είναι οι υψηλοί δασμοί και φόρο. Δεν είναι υπεύθυνοι για την πορεία των προϊόντων τους μετά την πώληση και, ούτως ή άλλως, δεν πουλάνε εν γνώσει τους σε διανομείς που τροφοδοτούν λαθρεμπόρους. Όμως μερικοί διανομείς δεν συμφωνούν με τη δήλωση αυτή. Ο Κορράντο Μπιάνκι, διανομέας προϊόντων Philip Morris στην Ελβετία που τώρα έχει αποσυρθεί, είπε στους Μπόννερ και Ντρου: “Αν οι εταιρείες λένε ότι δεν το ξέρουν ότι κάποιες πωλήσεις προορίζονται για λαθρεμπόριο, λένε ψέματα... και βέβαια το ξέρουν”. Λέγεται ότι τουλάχιστον ένα υψηλόβαθμο στέλεχος

εταιρείας τσιγάρων, αντιπρόεδρος μιας ευρωπαϊκής θυγατρικής της Philip Morris, παραδέχτηκε ότι γίνεται λαθρεμπόριο. Η Ελβετία δεν θεωρεί τις πωλήσεις σε λαθρέμπορους ποινικό αδίκημα και οι Ευρωπαίοι ερευνητές διαμαρτύρονται για το γεγονός ότι η Ελβετία δεν είναι πιο πρόθυμη να συνεργαστεί απ' όσο οι εταιρείες καπνού.

Το λαθρεμπόριο συνέπεσε με την πτώση στις εσωτερικές πωλήσεις, που προέκυψε από την εκτεταμένη δημοσιότητα των δυσμενών επιπτώσεων του καπνίσματος. Το λαθρεμπόριο διευκολύνει επίσης την παράνομη εισαγωγή τσιγάρων όπου υπάρχουν εμπόδια στις νόμιμες πωλήσεις, όπως υψηλοί φόροι και περιορισμοί εισαγωγών. Οι κατασκευαστές έχουν τα ίδια έσοδα είτε τα προϊόντα τους πωλούνται νόμιμα είτε λαθραία, και πολλοί βλέπουν το λαθρεμπόριο ως τρόπο διατήρησης των πωλήσεων τώρα που η παραδοσιακή αγορά στερεύει.

Λέγεται ότι το λαθρεμπόριο τσιγάρων ανθεί στην Κίνα, όπου υπάρχει μεγάλο δυναμικό αγοράς, και θεωρείται η "έσχατη λύση" για τις εταιρείες καπνού. Οι κινεζικές αρχές ανησυχούν όχι μόνο για τα προβλήματα υγείας που θα προκύψουν από την επιθετική στρατηγική αγοράς που ακολουθεί η Δύση, αλλά και για την τύχη της ευάλωτης κρατικής εταιρείας καπνού που αποφέρει μέγα μέρος των κρατικών εσόδων. Οι ξένοι κατασκευαστές αποτρέπονται να κάνουν πωλήσεις στην Κίνα. Οι εκτιμήσεις ωστόσο δείχνουν ότι 70 με 80 εκατομμύρια τσιγάρα φτάνουν στην Κίνα κάθε χρόνο από παράνομες οδούς, και τα μισά προέρχονται από βρετανικές και αμερικανικές εταιρείες καπνού.

Γέρικο γαϊδούρι δεν αλλάζει περπατησιά

Η καπνοβιομηχανία διατείνεται πως ανένηψε και ισχυρίζεται ότι δεν πρέπει να την κρίνουμε από το παρελθόν της. Όμως οι επικριτές της επισημαίνουν παραδείγματα, όπως η κατάσταση στην Κίνα, επιμένοντας πως η βιομηχανία δεν έχει αλλάξει διόλου και δεν είναι άξια εμπιστοσύνης. Ο δικαστικός αγώνας που εξελίσσεται στις ΗΠΑ, τον οποίο ξεκίνησαν θύματα του καπνίσματος με καρκίνο των πνευμόνων, επιτέλους σηκώνει το πέπλο 50 ετών μυστικότητας και ανευθυνότητας.

Ένα από τα πιο επικριτικά πρόσφατα σχόλια εμφανίστηκε στο βρετανικό ιατρικό περιοδικό Lancet, τον Απρίλιο του 2002, και περιγράφει πώς έγγραφα της καπνοβιομηχανίας, που αποκαλύφθηκαν σε πρόσφατες δίκες, δείχνουν ότι η αύξηση των θανάτων που συνδέονται με το κάπνισμα θεωρείται «παραπροϊόν» της επίτευξης των στόχων για διεύρυνση της αγοράς. Ένας από αυτούς τους στόχους ήταν η άσκηση ισχυρών πολιτικών πιέσεων για να πειστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση να μην περάσει μια Οδηγία που θα απαγόρευε τη διαφήμιση και τη χρηματοδότηση του τσιγάρου.

Η καπνοβιομηχανία της Κίνας απέδωσε 8,6 δις δολάρια σε κέρδη και φόρους το 1995, αλλά οι αντικαπνιστές ισχυρίζονται ότι το κάπνισμα στοιχίζει στη χώρα περισσότερα απ' όσα κερδίζει σε φόρους, εξαιτίας πρόωρων θανάτων, μειωμένης παραγωγικότητας και ιατρικών εξόδων.

Οι εταιρείες καπνού στις ΗΠΑ και την Αγγλία κατηγορήθηκαν ότι προσπάθησαν να υπονομεύσουν τα επιστημονικά στοιχεία που αφορούσαν τους κινδύνους του καπνίσματος για την υγεία. Εδώ υψηλόβαθμα στελέχη αντιμετωπίζουν την Υποεπιτροπή Υγείας και Περιβάλλοντος της Βουλής των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ στην Ουάσινγκτον.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Bonner, R. και C. Drew. Οι κατασκευαστές τσιγάρων εμφανίζονται να βοηθούν την άνοδο του λαθρεμπορίου. New York Times. 26 Αυγούστου 1997.

Hammond, R. και A. Rowe II. Εμπιστευθείτε μας: είμαστε της Βιομηχανίας καπνού. Εκστρατεία για Παιδιά χωρίς Καπνό (ΗΠΑ) Δράση για το Κάπνισμα και την Υγεία. <http://tobaccofreekids.org/campaign/global/docs/searching.pdf>.

Επιτροπή Υγείας της Βουλής των Κοινοτήτων (Αγγλία), Δεύτερη Συνεδρία 1999-2000. Η Βιομηχανία καπνού και οι κίνδυνοι του καπνίσματος για την υγεία. The Stationery Office. Ιούνιος 2000.

Ενοχοποιητικά στοιχεία κατά εταιρείας καπνού. BBC News Online UK. 15 Μαρτίου 1998. http://news6.thdo.bbc.co.uk/low/english/uk/newsid_65000/

65.

Δικαστική δίωξη κατά εταιρειών καπνού. Διεύθυνση Αστικού Δικαίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης των ΗΠΑ. Ενημέρωση 8 Ιουνίου 2001. www.usdoj.gov/civil/cases/tobacco2.

Η ταινία του Χόλιγουντ *The Insider*, με πρωταγωνιστές τους Ράσσελ Κρόου και Αλ Πατσίνο, αφηγείται την ιστορία του δρ. Τζέφρυ Γουίγκαντ. Το πρώην στέλεχος της καπνοβιομηχανίας κατηγορήσε τους πρώην εργοδότες του, Brown & Williamson, επειδή απέκρυψαν το γεγονός ότι η νικοτίνη είναι εθιστική και ότι τα προϊόντα τους περιέχουν πρόσθετα που είναι γνωστό ότι αυξάνουν τον κίνδυνο ασθενειών.

Απόσπασμα από το βιβλίο του [Michael Jordan](#) – “Σκασμός! Τα Βρόμικα Μυστικά της Επιστημονικής Έρευνας” – εκδόσεις Κοχλίας

Πηγή/φωτογραφίες: Αντικλείδι, antikleidi.com